

๒ องค์ใดพระสัมพุทธ (6)*

พุทิตะ ทากามิจิ (ผู้เขียน)**

ชานปวีชซ์ ทัดแก้ว (ผู้แปล)***

บทที่ 6 ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา

ลักษณะพิเศษของพระศากยมุณีที่พระวินัยปิฎกกล่าวไว้ เรื่องเล่าสำหรับการดำรงรักษาคณะสงฆ์

ใน “พุทธประวัติพระวิปัสสิพุทธเจ้า” ใน “มหาปทานสูตร/มหาวทานสูตร” ซึ่งมุ่งที่จะเล่าชีวประวัติที่มีร่วมกันของพระพุทธเจ้าทั้งปวง พระพุทธเจ้าซึ่งบรรลุการตรัสรู้ได้โพธิพิกฤษ์ จะทรงเทศนาแก่บุคคลที่จะเป็นพระอัครสาวกสองรูปในทันทีสืบเนื่องไปถึงเรื่องการจัดตั้งคณะสงฆ์ เราสามารถคิดว่าเรื่องนั้น(ที่เป็นเช่นนี้) ก็เพราะ “รายพระนามของพระพุทธเจ้า 7 พระองค์” ซึ่งเป็นแก่นของเรื่องเล่ากล่าวถึงการมีอยู่ของพระอัครสาวกสองรูปเพียงในช่วงนี้เพียงเท่านั้น แต่ทว่าในกรณี

* แปลจาก 吹田隆道『ブツダとは誰か』東京：春秋社, 2013. (Takamichi, Fukita. Budda to ha dare ka. Tokyo: Shunjusha Publisher, 2013.)

** 吹田隆道 (Takamichi, Fukita) อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยบุดเคียว เมืองเกียวโต

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชานปวีชซ์ ทัดแก้ว อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเอเชียใต้ ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Email: ctudkeao@gmail.com

พุทธประวัติของพระศากยมนี ก่อนที่จะทรงได้พบพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ ซึ่งเป็นพระอัครสาวกทั้งสองนั้น เหตุการณ์ต่าง ๆ มากมายได้ถูกเล่าไว้ อนึ่ง เราควรต้องมองตำนานเหล่านี้ด้วยว่าเป็นลักษณะพิเศษของพุทธประวัติของพระศากยมนี ซึ่งตำนานที่มีร่วมกันของพระพุทธเจ้าเพียงอย่างเดียวถูกมองว่าไม่เพียงพอ ทว่า แหล่งที่มาของเรื่องเหล่านี้ มิได้อยู่ในคัมภีร์พระสูตร หากแต่เป็นพระวินัยปิฎก ซึ่งกล่าวถึงกฎเกณฑ์สำหรับการดำรงรักษาคณะสงฆ์ ในการอธิบายกฎเกณฑ์ของคณะสงฆ์ พระวินัยปิฎกมุ่งที่จะเล่าเรื่องบอกเหตุปัจจัยของเรื่องราว ตั้งแต่หลังจากเผยแผ่พระศาสนาจนกระทั่งถึงการเกิดคณะสงฆ์ ว่าเหตุใดจึงเกิดคณะสงฆ์ขึ้น พุทธประวัติพระศากยมนีที่เล่าใน(พระวินัยปิฎก) นั้น ภายหลังถูกนำไปบรรจุไว้ในพระสูตรตันตปิฎกด้วย ภูมิหลังซึ่ง (เรื่องราวเหล่านี้) สืบทอดในฐานะพระสูตรด้วยนั้นเป็นที่ทราบอยู่ ทว่า ข้าพเจ้าคิดว่าเราต้องคิดว่า เดิมทีแล้วนั้นเป็นเรื่องเล่าที่ถูกเล่า โดยมีลักษณะพิเศษที่เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับการดำรงรักษาคณะสงฆ์ในระหว่างกระบวนการการเรียบเรียงพระวินัยปิฎก

เหตุการณ์ 7 สัปดาห์

ก่อนอื่น พระวินัยปิฎกเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับพระศากยมนี ณ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ว่าด้วย 7 สัปดาห์หลังจากการตรัสรู้ ทว่า เนื่องจากจำนวนและลำดับของเหตุการณ์แตกต่างกันไปตามพระวินัยปิฎกที่สืบทอดมาในแต่ละนิกาย ในที่นี้ ข้าพเจ้าจะพิจารณาเหตุการณ์ที่เห็นว่าพ้องกันในแต่ละนิกายและเล่าสืบทอดมาตั้งแต่ดั้งเดิม พระศากยมนีได้ประทับภายใต้ต้นอชปาลนิโครธ¹ ภายหลังจากการตรัสรู้ภายใต้โพธิพฤกษ์ เสวยวิมุตติสุขอยู่ตลอด 7 วัน แล้วเสด็จไปประทับภายใต้

¹ ผู้แปล: ต้นอชปาลนิโครธ คือ ต้นกร่าง (*Ficus bengalensis* Linn.) มีชื่อสามัญว่า Bengal fig, Indian fig หรือ Banyan tree เป็นไม้อยู่ในตระกูลโพ ในบางแห่งเรียก ไทรนิโครธบ้าง หรือ ทับศัพท์ว่า อชปาลนิโครธบ้าง ดูเพิ่มเติมที่ http://www.rspg.or.th/plants_data/

ต้นมุจลินท์² 7 วัน กล่าวกันว่า ในเวลานั้น ฝนได้เริ่มตกลงมา พญามุจลินท์นาคราช จึงได้ขดกายเป็น 7 ชั้น พันรอบพระศากยมุนีไว้ และแผ่พังพานปกป้องพระองค์ พญานาคเป็นที่รู้จักในฐานะหนึ่งในบรรดา “เทวะ-นาค(และอมมนุษย์)ทั้ง 8 เหล่า”³ ที่คุ้มครองพุทธธรรม ทว่า ในอินเดีย พญานาคถูกประดิษฐานไว้ที่โคนต้นไม้ในฐานะของเทพารักษ์พื้นถิ่น เป็นแหล่งรวมความเชื่อสำหรับการวอนขอเรื่องดินฟ้าอากาศ หรือการเกษตร เป็นต้น

หลังจากนั้น มีเรื่องเล่าว่า ในขณะที่เสวยวิมุตติสุขภายใต้ต้นราชายตนะ⁴ พ่อค้าสองนาย นามว่า ตปุสสะ และ ภัลลิกะ⁵ ได้ถวายเป็นสัตถุก่อน⁶ และได้ถึงพระพุทธรูป ทั้งพระธรรมเป็นสรณะ กลายเป็นอุบาสกผู้เลื่อมใส (คู่) แรก เกี่ยวกับตำนานเรื่องการถึง (พระพุทธรูปและพระธรรม) เป็นสรณะของพ่อค้าสองนายนี้

² ผู้แปล: ต้นมุจลินท์ คือ ต้นจิก (*arringtonia acutangula* Gaertn.) มีชื่อสามัญว่า Indian Oak บ้าง ดูเพิ่มเติมที่ http://www.rspg.or.th/plants_data/

³ ผู้แปล: 天龍八部衆 (tenryūhachibushū) คือ เหล่าอมมนุษย์ 8 เหล่าที่ทำหน้าที่เป็นธรรมบาล ผู้คุ้มครองพุทธศาสนา อันได้แก่ เทพยดา นาค ยักษ์ คนธรรพ์ อสูร ครุฑ กิณนร มโหระทึก ซึ่งปรากฏในคัมภีร์มหายาน อย่างเช่น สัทธรรมปุณฑริกสูตร สุวรรณประภาสอตมสูตร เป็นต้น

⁴ ผู้แปล: ต้นราชายตนะ คือ ต้นเกด (*Manilkara hexandra* (Roxb.) Dubard) ชื่อสามัญ คือ Milkey Tree ดูเพิ่มเติมที่ http://www.rspg.or.th/plants_data/

⁵ ผู้แปล: บ. ตปุสสะ และ ภัลลิก ในที่คัมภีร์ภาษาสันสกฤต เรียก ตรุปัส หรือ ตรุปุษ และ พหุลิก หรือ ภัลลิก

⁶ ผู้แปล: บางที่แปลว่า ข้าวตอก อย่างไทย ทว่า สัตถุก่อนนี้ ภาษาบาลีเรียกว่า สตตุ (ส. ศกตุ หรือ สกตุ) กล่าวกันว่าเป็นอาหารที่ทำมาจากแป้งข้าวบาร์เลย์มาคั่วแล้ว ตำเป็นแป้ง จากนั้นผสมน้ำผึ้ง ปั้นเป็นก้อนรับประทาน

André Bareau⁷ ผู้อุทิศชีวิตให้แก่การวิจัยเรื่องพุทธประวัติ ได้ทำการวิเคราะห์ที่น่าสนใจ ณ สำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพทิศ Bareau สงสัยว่าเหตุใดชื่อ ตปุสสะ และ ภัลลิกะจึงถูกเล่าสืบต่อในตำนานนี้ และได้ตั้งสมมุติฐานสองประการว่า ชื่อของคนทั้งสองนี้แต่เดิมแล้วไม่ใช่ชื่อเฉพาะ น่าจะเป็นคำนามสามัญทั่วไป สมมุติฐานหนึ่งเป็นการตีความว่า (เป็น) คนขาย “สมุนไพร” (ภลลิก) ที่เรียกว่า “น้ำเต้า/แตง” (ตฺรปฺษ หรือ ตฺรปฺษ)⁸ และ อีกข้อสมมุติฐานเป็นการตีความว่า (เป็น) “ผู้แบกหาม” (ภารก) “แร่ดีบุก” (ตฺรปฺษ)

ดูเหมือนว่า Bareau จะโน้มใจเชื่อไปทางสมมุติฐานข้อที่สอง จึงได้วิเคราะห์อย่างละเอียด ในอินเดียเหนือซึ่งภษณะบรอนซ์ถูกขุดพบนั้น ทองแดงเป็นแร่ที่ผลิตได้ (ในท้องถิ่น) หากแต่ดีบุกไม่สามารถพบได้ ด้วยเหตุนี้ จึงเชื่อได้ว่า ดีบุกจะต้องอาศัยการนำเข้ามาจากแถบ (คาบสมุทร) มาเลย์ ขบวนพ่อค้าแร่ที่มา

⁷ ผู้แปล: André Bareau (31 ธันวาคม 1921-2 มีนาคม 1993) เป็นนักวิชาการชาวฝรั่งเศส เชี่ยวชาญด้านบูรพคดีศึกษา ภารตวิทยา จินวิทยา ประวัติศาสตร์ และเชี่ยวชาญพิเศษด้าน พุทธศาสนาสัมัยโบราณ สำเร็จการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยซอร์บอนน์ ภายใต้การกำกับวิทยานิพนธ์โดย Prof. Dr. Jean Filliozat หลังจากสำเร็จการศึกษาได้เป็นอาจารย์ที่ Collège de France จากปี 1971 -1991 และเป็นผู้อำนวยการสำนักพุทธปรัชญาศึกษา ณ l'École pratique des hautes études André Bareau มีผลงานที่มีชื่อเสียงมากมาย ทางด้านพุทธประวัติศึกษา ผลงานชิ้นเอก คือ *Recherches sur la biographie du Buddha dans les Sutrapitaka et les Vinayapitaka anciens* 3 vols. ที่อยู่ในซีรีส์ผลงานวิชาการของสำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพทิศ (École française d'Extrême-Orient)

⁸ ผู้แปล: คำว่า ตฺรปฺษ หรือ ตฺรปฺษ ในภาษาสันสกฤตนั้น แปลว่า น้ำเต้าประเภทหนึ่ง (หรือ *Cucumis sativus* หมายถึง แตงกวา หรือ *Cucumis trigonus* Roxb. แตงชนิดหนึ่ง) ได้ก็จริง แต่ ภลลิก ในพจนานุกรม ให้ไว้แต่ ชื่อเฉพาะในคัมภีร์พุทธศาสนา ที่เห็นจะใกล้เคียงคือ คำว่า ภลลิกา ซึ่งมีคำพ้องคือ ภลสิ ภลลิกา ภลลาต ภลลาตก ซึ่งหมายถึง ต้นรักขน (*Semecarpus anacardium* Linn. f.)

จากอ่าวเบงกอลข้ามแม่น้ำคงคามาได้ใช้เส้นทางหลวงที่เชื่อมทางเหนือและทางใต้ ซึ่งในที่สุดผ่านชายฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา นั่นคือเส้นทางจาริกแสวงบุญศักดิ์สิทธิ์ของ พุทธศาสนิกชน บนเส้นทางหลวงนั้น ภิกษุผู้เดินทางจาริกจะเดินทางพร้อมกับ ขบวนพ่อค้าเร่ ส่วนพวกพ่อค้าเองก็เชื่อว่าหากนำนักบวชไปด้วยจะสามารถปลอดภัย จากอันตรายได้ พวกเขายินยอมรับ (พวกนักบวช) เหล่านั้นนั่นเอง ดังนั้นแล้ว ด้วยการแสดงตัวอย่างของพ่อค้าที่ได้บูชาพระศากยมุนิพระองค์เองครั้งหนึ่งนั้น เป็นการกระตุ้นการบริจาคทาน หรือการคุ้มครองแก่ภิกษุผู้เดินทางจาริก นี่จึง สามารถคิดได้ว่าเป็นจุดประสงค์ดั้งเดิมที่เล่าตำนานเรื่องนี้

เมื่อเราถือนวการพิจารณาเช่นนี้ ตำนานก่อนหน้านี้ที่พญามัจฉินท์ นาคราชป้องกันฝนให้แก่พระศากยมุนีก็เช่นกัน เราสามารถคิดได้ในทำนองเดียวกัน ว่าเป็นตำนานที่ร้องขอความคุ้มครองแก่ภิกษุผู้เดินทางจาริกในกรณีที่เกิดอากาศ วิปริตโดยไม่ได้คาดหมาย สิ่งที่เราเรียกว่าเรื่องเล่าเป็นสิ่งที่ถูกเสริมแต่ง หรือ เปลี่ยนแปลงตามความจำเป็นของบรรดาผู้เล่าสืบทอด การที่เรื่องเล่าเหล่านี้ถูก เรียบเรียงไว้ในพระวินัยปิฎกนั้น นั่นก็เพราะเป็นความจำเป็นสำหรับการธำรงรักษา คณะสงฆ์ และเคยเป็นปัญหาอันสมเหตุสมผลในแง่ความเป็นจริง ที่ไม่จำเป็นใน พุทธประวัติที่มีร่วมกันของพระพุทธเจ้าแต่ดั้งเดิมอย่างที่ว่า “พุทธประวัติพระวิปัสสิ พุทธเจ้า” เล่า

พระหทัยแห่งความกรุณา คำกระซิบขู่แหยงของพญามาร

ในคัมภีร์ “อาคม-นิกาย” มีเหตุการณ์ที่พญามารชักชวนพระศากยมุนีว่า “บัดนี้เอง เป็นเวลาแห่งการปรินิพพานแล้ว” ตามคำลวงของพญามาร เนื่องจาก พระศากยมุนีทรงละจาก “ตัวตน” ซึ่งเป็นความต้องการดำรงอยู่เพื่อที่จะสามารถ หลุดพ้นจากทุกข์ และ(บัดนี้)ได้ทรงหลุดพ้นแล้ว หลังจากนั้น หากรอการสิ้นสุด ทางกายโดยปล่อยไปตามธรรมชาติแล้วละก็ สิ่งนี้มิใช่ความตาย หากแต่จะเป็น การที่สามารถบรรลุเป้าหมาย คือการหลุดพ้นอันเป็นนิรันดร์ได้ แน่นนอน

พระศากยมนิมิได้ทรงทำตามคำลวงนั้น หากทรงทำตามแล้วไซ้ พระศากยมนิก็จะจบพระชนม์ชีพ โดยที่ไม่มีใครได้รู้จักเหมือนอย่างพระที่ทิ้งไว้แต่สร้อยสังขาร⁹ กลายเป็นว่าจะไม่มียุทธศาสนา

หลังจากที่ได้ตรัสรู้ภายใต้โพธิพฤกษ์แล้ว ในระหว่าง 7 สัปดาห์ ที่ประทับ ณ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา นั้น พระศากยมนิ มิได้ทรงทำตามคำกระตือรือร้นของพญามาร ทรงกลายเป็น “พระพุทธเจ้า” ที่ยังไม่สิ้นพระชนม์ชีพในฐานะที่เป็นมนุษย์อยู่ บัดนี้ การที่พวกเรากำลังพูดเรื่องพุทธศาสนาได้อย่างนี้อยู่ก็เป็นเพราะว่า พระศากยมนิได้ทรงละจากโลกแห่งความสงบสงัดที่พระองค์ทรงบรรลุแล้ว บัดนี้ ได้เสด็จกลับมายังโลกแห่งปุถุชนอีกครั้งหนึ่ง และทรงเทศนาสั่งสอนนั่นเอง เพราะด้วยการตัดสินใจพระทัยที่จะเทศนาสั่งสอน จึงทำให้ได้พระสาวก คณะสงฆ์ ในพุทธศาสนาจึงได้ถือกำเนิดขึ้น ดังนั้นแล้ว เรื่องนี้จึงย่อมถือเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญที่ระบุในพระวินัยปิฎก และในคัมภีร์นั้น พระศากยมนิถูกเล่าในฐานะพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นบุคคลอุดมคติที่ยังดำรงพระชนม์ชีพอยู่

โลกแห่งวิทยาศาสตร์มอง

เมื่อต้องเกี่ยวพันกับการศึกษาคัมภีร์พุทธศาสนา เราก็จะชนกำแพงขวางกั้นที่ว่า “สิ่งที่นอกเหนือจากนี้แล้ว ไม่อาจพิสูจน์ทางวิชาการได้” ในกรณีเช่นนั้น เพราะเราจะละคัมภีร์ มาใช้ผลลัพธ์ของวิชาการแขนงอื่น และพยายามที่จะทำลายกำแพงนั้นด้วยการศึกษาที่เป็นการบูรณาการร่วมศาสตร์แทน ดังนั้นการได้คำตอบซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับจึงไม่ค่อยมีมากนัก ในบรรดาวิธีการดังที่ว่านั้นความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์สมัยปัจจุบันได้ให้ข้อเสนอที่สำคัญอย่างยิ่ง

⁹ ผู้แปล: 即身仏 (sokushinbutsu) เป็นคำหนึ่งที่แปลยากในบริบทไทย คำนี้เป็นคำศัพท์เฉพาะทางพุทธศาสนา หมายถึง พระภิกษุ (หรืออาจจะหมายถึงนักพรตฆราวาสก็ได้) ที่บำเพ็ญพรตจนบรรลุความเป็นพุทธะ หลุดพ้น เมื่อ มรณภาพไป หรือ เข้าฌานสมาบัติละสังขาร แต่ทว่า ร่างกายก็ยังไม่เสื่อมสลายเน่าเปื่อยไปอย่างคนปกติ จะดำรงสภาพอยู่อย่างนั้นเหมือนมัมมี่

มีหนังสือชื่อ “*My Stroke of Insight*”¹⁰ ซึ่งบันทึกอาการเส้นโลหิตในสมองแตกและประสบการณ์ในการฟื้นฟูสมรรถภาพที่ใช้เวลาถึง 8 ปี ซึ่งเกิดขึ้นกับนักวิทยาศาสตร์สมองที่ชื่อว่า Jill Bolte Taylor¹¹ ตัวเธอเอง เมื่ออ้างคำกล่าวของเธอ มีข้อเขียนว่า (หนังสือเล่มนี้) เป็น “เรื่องเล่าที่ได้ค้นพบความงดงามของสมองมนุษย์ และพลังการฟื้นฟูสมรรถภาพ เพราะการที่เส้นโลหิตในสมองแตก” และ “แม้ว่าจะจะเป็นสิ่งที่เขียนขึ้นสำหรับนักอ่านโดยทั่วไปก็จริง ทว่า ข้าพเจ้าอยากให้ผู้ที่กำลังอยู่ระหว่างการฟื้นฟูสมรรถภาพหลังจากการบาดเจ็บของสมอง หรือ ผู้ที่พยาบาลผู้ป่วยดังกล่าวนั้นได้อ่านด้วย” ดังนั้นแล้ว เรื่องนี้จึงมีใช้หนังสือที่มีวัตถุประสงค์ทางศาสนาแต่อย่างใด แต่ทว่า ในรายงานผล ซึ่งได้รับการสนับสนุนโดยศาสตร์(ด้านวิทยาศาสตร์สมอง)นั้น ประสบการณ์ของนักวิทยาศาสตร์สมอง ซึ่งอาจอธิบายการตรัสรู้ของพระศากยमुณีให้แจ้งชัด ได้ถูกเขียนเอาไว้

เข้าวันหนึ่ง Taylor เธอเริ่มมีเลือดออกในสมองซีกซ้ายจากอาการเส้นโลหิตในสมองแตก และได้สูญเสียการทำงานของสมองซีกซ้ายไป มีเพียงแค่ความรู้สึกประมาณว่าสำหรับเธอแล้ว เมื่อสมองซีกซ้ายไม่สมบูรณ์ ทำให้เกิดผลต่อ

¹⁰ ผู้แปล: ผู้เขียนใช้ชื่อภาษาญี่ปุ่น 「奇跡の脳」 (kiseki no no “สมองมหัศจรรย์”) ซึ่งเป็นชื่อหนังสือแปลภาษาญี่ปุ่นจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ ในที่นี้ ผู้แปลขอใช้ชื่อที่แท้จริงของหนังสือภาษาอังกฤษเล่มนี้

¹¹ ผู้แปล: Dr. Jill Bolte Taylor (4 มีนาคม 1959 -) เป็นนักวิทยาศาสตร์สมองชาวอเมริกา สำเร็จการศึกษาจาก Indiana University และทำงานเป็นนักวิทยาศาสตร์ด้านกายวิภาคศาสตร์สมอง (Neuroanatomy) ในปี 1996 เธอประสบอาการเส้นโลหิตในสมองแตก และต้องใช้เวลาฟื้นฟูถึง 8 ปี ในปี 2006 Taylor ได้เขียนหนังสือชื่อ *My Stroke of Insight: A Brain Scientist's Personal Journey* ซึ่งได้รับความนิยมเป็นอย่างสูง ถูกแปลเป็นภาษาต่าง ๆ ถึง 30 ภาษา ดูเพิ่มเติมใน www.drjilltaylor.com สำหรับภาษาไทยดู จิล โบลท์ เทย์เลอร์, เขียน; ศุภลักษณ์ เข็มทอง, แปล. จิตสำนึก ผีกลสมอง หลังอัมพาต = *My stroke of insight*. กรุงเทพฯ: แสงดาว, 2553.

ร่างกายซิกขวา ตามวิทยาศาสตร์สมองแล้ว สมองซิกขายเป็นสมองที่ควบคุม
สั่งการ “ตัวตน” สิ่งที่ยกแยกตนเองออกจากโลกภายนอก ตัดสินเรื่องราวต่าง ๆ
โดยความคิดที่อาศัยภาษา และกำกับสั่งการตนเอง นั่นคือสมองซิกขาย เธอ ผู้สูญเสีย
การทำงานของ (สมองซิกขาย) นั้นจากอาการเส้นโลหิตในสมองแตกกล่าวว่า ตนเอง
ได้สูญเสีย “วิสัยของตนเอง” การทำงานของสมองซิกขวาซึ่งเข้าใจตนเองและ
โลกภายนอกโดยไม่แบ่งแยกกันปรากฏขึ้นมาแทนตรงหน้า เส้นแบ่งกันระหว่าง
ปลายนิ้วของตนเองกับอากาศที่อยู่ด้านนอกกลับหายไป อยู่ในสภาวะราวกับว่า
(ตนเอง) ได้รวมเป็นหนึ่งเดียวกับโลก การที่เธอ ซึ่งไม่ได้มีความรู้ทางพุทธศาสนา
อะไรเป็นพิเศษ ใช้คำว่า “นิรวาน” (Nirvana) ซึ่งปัจจุบันกลายเป็นภาษาอังกฤษ
ไปแล้วนั้น เรียกสภาวะอย่างนั้น เราไม่อาจกล่าวได้ว่าผิดเสียทีเดียว แล้วการที่เธอ
ถูกห่อหุ้มด้วยความรู้สึกสุขสงบ ซึ่งเกิดจากการรวมเป็นหนึ่งเดียวกับโลก และ
ไม่คิดอยากจะหวนกลับมาจากสภาวะดังกล่าวนี้ด้วย เป็นเรื่องน่าประหลาดใจ
เราอาจกล่าวได้ว่า นี่เป็นสภาวะอย่างเดียวกันกับตอนนั้น ที่พญามารได้ทูลกระซิบ
ต่อพระศากยมนี้อย่างแท้จริง

Taylor เธอได้รับการช่วยเหลืออย่างปลอดภัยและกลับมาเป็นปกติ ด้วย
การฟื้นฟูสมรรถภาพที่ใช้เวลาถึง 8 ปี ด้วยประสบการณ์นี้ เรียกว่าทัศนการณ์มอง
โลกของเธอได้แปรเปลี่ยนไปเลยทีเดียว ทั้งนี้ก็เพราะเธอได้มองเห็นโลก ซึ่งสมอง
ซิกขวาที่ปกติแล้วไม่สามารถรับรู้ได้ มากำกับสั่งการแทน ถือได้ว่าเป็นการเรียนรู้
โลกแห่ง “อนัตตา” ซึ่งละตัวตนที่สมองซิกขายกำกับสั่งการอยู่อย่างแท้จริง เมื่อ
ลองกล่าวพลิกแพลงดู สิ่งนั้นไม่ใช่อื่นใด นอกจากเป็นการรู้จักการทำงานของสมอง
ซิกขาย ที่ดื้อดึงถือตนเป็นใหญ่เพื่อการปกป้องตนเอง พุดเข้าข้างตัวเอง หรือโจมตี
เพื่อป้องกันตัวเอง แน่นอน หากปราศจากการทำงานของสมองซิกขาย การดำรง
ชีวิตของพวกเราก็เป็นไปไม่ได้ ถ้าไม่มีสิ่งนี้ในโลกแห่งความเป็นจริงนี้ เราจะไม่
มีความสามารถทำอะไรได้เลย ทว่า จากประสบการณ์ของตนเองที่ได้รับการทำงาน
ของสมองซิกขายกลับคืนมาด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพ Taylor เธอสามารถทำให้
ตนเองกลับคืนมา โดยที่ไม่ผลิตส่วนหนึ่งของวงจรเดิม ซึ่งเป็น ego (อัตตา)

ของตนเองให้เกิดขึ้นอีกครั้งนั่นเอง

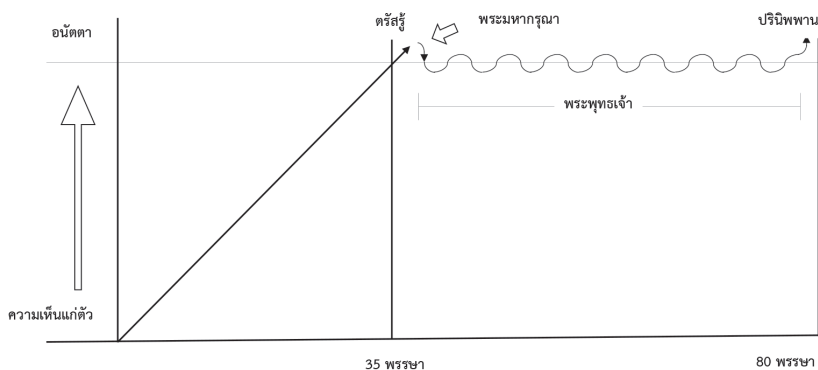
การรายงานของนักวิทยาศาสตร์สมองนี้ ทำให้เราได้แง่คิดบางประการ ถึงเรื่องพระศากยมุณีที่ไม่ทรงเชื่อตามคำกระชิบยุแหยงของพญามาร บุคคลซึ่งดำเนินชีวิตอย่างรู้วิสัยแห่งอนัตตาไปด้วย นั่นคือ พระพุทธเจ้า อาจเห็นได้ว่า สิ่งนั้นไม่ใช่การที่ “ตัวตนไม่มี” หากแต่เป็นการดำรงอยู่ ที่ราวกับรวบรวมเป็นสิ่งเดียวกับสรรพสิ่ง ซึ่งสมองซีกขวากำลังจำแนกแยกแยะอยู่ พร้อมกับสถาปนาตัวตน ซึ่งสร้างตนเองนั้น ให้เป็นตนเองอย่างแท้จริง กล่าวได้ว่า เป็นสภาวะที่เรียกว่า “ไม่ใช่ตัวตน” ซึ่งเป็นอิสระจากตัวตนที่สร้าง ego (อัตตา) ของสมองซีกซ้ายนั่นเอง เป็นเรื่องที่ช่วยไม่ได้เลย หากเราจะคิดไปว่าพระศากยมุณีได้ทรงทราบถึงสิ่งที่นักวิทยาศาสตร์สมองในสมัยปัจจุบัน เพิ่งสามารถวิเคราะห์ได้ในที่สุด (มาก่อนแล้ว) ณ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา

การอาราธนาของพระพรหม

ในพระวินัยปิฎก มีเรื่องความลึงเลพระทัยของพระศากยมุณีปรากฏอยู่ในตอนที่เรียกว่า “การอาราธนาของพระพรหม” ตามตำนานเรื่องนี้ พระศากยมุณีได้ทรงเข้ามาในที่ใต้ต้นอชปาล(นิโครธ) หลังจากที่ได้ตรัสรู้สักพักหนึ่ง ในตอนนั้น พระศากยมุณีทรงดำริว่า เนื่องจากบุคคลทั้งหลายในโลกนี้ เป็นผู้ถือตัวตนเป็นสำคัญเพื่อการดำรงอยู่ ยึดมั่นถือมั่นในตัวตน แม้ว่าจะทรงเทศนาสั่งสอนบุคคลที่ว่านั้น พวกเขาก็มีอาจจะเข้าใจได้ ทรงมีความรู้สึกว้าวุ่นแล้ว การเข้าปรีณิพพานทั้งอย่างนี้เลยน่าจะดีกว่า ในตอนนั้น พระพรหม ผู้เป็นอธิบดีแห่งโลก ซึ่งได้ทราบพระดำรินั้น ได้ปรากฏกายต่อหน้าพระพักตร์ของพระศากยมุณี และได้ทูลขอพระธรรมเทศนาสำหรับชนทั้งหลาย ว่า “ขอพระองค์ทรงแสดงธรรม ซึ่งพระผู้สิ้นอาสวกิเลสได้ตรัสรู้แล้ว ประหนึ่งบุคคล ผู้อยู่บนยอดเขาทอดตามองตลอดทั้งสี่ทิศเทอญ” นี่เป็นเรื่องเล่าที่เป็นที่รู้จักซึ่งเรียกว่า “การอาราธนาของพระพรหม” ซึ่งกระตุ้นการตัดสินใจพระทัยในการเผยแผ่พระศาสนา แต่ทว่า นี่ไม่ใช่สิ่งอื่นใดนอกเสียจากเป็นเรื่องที่บ่งบอกถึงความลึงเลพระทัยของพระศากยมุณีเอง หรืออาจจะเป็นการต่อสู้กันของสมองซีกขวากับซีกซ้ายก็เป็นได้ ด้วยอาศัยโอกาสนี้

“พระพุทธเจ้า” ผู้ทรงหวนกลับสู่โลกแห่งปุถุชนอีกครั้ง และดำรงพระชนมชีพเทศนาสั่งสอนจนจบสิ้นอายุขัย 80 พรรษาจึงได้อุบัติขึ้นนั่นเอง

ความกรุณาและความเศร้าสลด

เราเรียกพลัง ซึ่งพระศากยมุนีทรงใช้ขับเคลื่อนเพื่อที่จะหวนคืนสู่โลกแห่งปุถุชน อันเต็มไปด้วยอารมณ์ความรู้สึกและความทุกข์ จากโลกที่พระองค์ทรงสำเร็จพระประสงค์แล้วครั้งหนึ่งนั้นว่า “ความกรุณา”¹² คำว่า 慈悲 (jihi “ความกรุณา”) กลายเป็นคำในภาษาญี่ปุ่น มักถูกเข้าใจว่าหมายถึง “ความโศกเศร้า” ทว่า เดิมทีแล้วเป็นคำสองคำ ได้แก่ “慈” (ji ไม่ตรี) และ “悲” (hi กรุณา) “慈” (ji) หมายถึง “ความกรุณาปราณี” ซึ่งแสดงถึงความเป็นมิตรไมตรี ส่วน “悲” (hi) นั้นเป็น “ความเศร้าสลด” ของการมีอยู่ของตนเองซึ่งแต่ละคนต่างมี พระศากยมุนีทรงแบกรับความเศร้าสลดซึ่งตนเองมีอยู่ ได้เสด็จออกผนวช ใช้เวลา 6 ปีจนทรงบรรลุการตรัสรู้ และทรงเห็นโลกที่ “ไม่ใช่ตัวตน” เป็นการรู้แจ้งโดยไม่แบ่งแยกระหว่างตนเองกับผู้อื่นโดยการที่รวมเป็นหนึ่งกับโลกนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ ความเศร้าสลด

¹² ผู้แปล: คำภาษาญี่ปุ่น คือ 「慈悲」 (jihi) ผู้เขียนกำลังจะอธิบายที่มาของคำนี้ในภาษาญี่ปุ่น ว่าประกอบด้วยอักษรจีนที่มีความหมายว่าอย่างไร เหตุใดจึงเป็นคำแปลของคำว่า “กรุณา”

ซึ่งทุกข์ร้อนเรื่องการมีอยู่ของตนเอง กลับกลายมาเป็น “ความเศร้าสลด” ซึ่งทุกข์ร้อนเรื่องผู้อื่น “ความเศร้าสลด” ที่เหมือนกับการสงสารตนเอง กลายเป็นการที่สามารถมุ่งไปสู่ผู้อื่นได้ โลกซึ่งไร้เครื่องกีดกันระหว่างตนเองและผู้อื่นอย่างนั้น เป็นสิ่งที่สัมฤทธิ์ผลได้ด้วยการรู้แจ้ง “อนัตตา” นั่นเอง อาจกล่าวได้ว่า พรมแดนของ “ความกรุณา” และ “อนัตตา” นั้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เหมือนกับด้านหน้าและหลังโดยแท้

ท้ายที่สุดแล้ว พระศากยมนิทรงตัดสินพระทัยมุ่งเผยแผ่พระศาสนา ถึงแม้ว่าการตรัสรู้ภายใต้โพธิพฤกษ์จะเป็น “การดำรงอยู่ของสิ่งทั้งหลาย” ซึ่งมีความเป็นสากลเพียงใดก็ตาม หากไม่ถูกเข้าใจในฐานะรูปลักษณะอันเป็นจริง ซึ่งสิ่งนั้นได้กลายมาเป็นรูปธรรมแล้วละก็ ย่อมไม่มีความหมาย ด้วยการตัดสินพระทัยของพระศากยมนิพนธ์ การตรัสรู้และปรากฏการณ์อันเป็นจริงได้สอดประสานกัน กลายเป็นการที่ “พระพุทธเจ้า” ผู้มี “การตรัสรู้ที่มีชีวิต” ซึ่งรับรู้โลกแห่งความเป็นจริงได้อย่างถูกต้อง ได้อุบัติขึ้นแล้ว “ความกรุณา” ซึ่งเป็นพลังขับเคลื่อนของการอุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้าเช่นนั้น สิ่งนี้เอง ดูเหมือนจะถูกมองว่าเป็นแก่นแท้ของพระพุทธเจ้า เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดซึ่งพระพุทธเจ้าได้รับการยกย่องในฐานะของพระผู้ช่วยให้รอดนั่นเอง

(โปรดติดตามบทที่ 7 ในฉบับต่อไป)